

Per Petterson: Miehet minun tilanteessani

[PM/30 ADMIN](#)

Masentunut mies Mazdassa – RIITTA VAISMAA (3.11.2019)

Per Petterson kirjoittaa taas yksinäisestä miehestä. Alakulo ja tumma huumori kulkevat rinnan, kun Arvid Jansen ajaa Mazdallaan ympäriinsä Oslossa ja ympäristössä ja yrittää saada selkoa itsestään ja ihmissuhteistaan. Lähimenneisydessä on avioero, ero lapsista ja lapsuuden perheen raju tragedia.

Arvid ja Turid ovat seurustelleet hyvin nuoresta saakka. Turid oli vasta 15-vuotias muuttaessaan yksin Arvidin kanssa, eikä Arvidillakaan ikää ollut paljon yli kahdenkymmenen. Romaanin *Miehet minun tilanteessani* nykyhetkessä Arvid on 38-vuotias. Turid on saanut tarpeekseen. Hän jättää Arvidin ja vie mukanaan pariskunnan kolme tyttäret, joista vanhin on 12-vuotias ja kaksi muuta aivan pikkulapsia.

Yllätyksenä eron ei pitäisi tulla. Arvidia on jo jonkin aikaa ahdistanut yhteisessä makuuhuoneessa. Hän pakenee usein unettomuuttaan kadun varressa olevaan Mazdaan ja viettää puolihorteessa ja puoli-istuvassa asennossa autossa öitään.

— *Kuvittelin heitä ja kaikkia autoja, jotka oli pysäköity tällaisiin paikkoihin, teiden ja katujen varsille, bussipysäkeille, autotalleihin ja pihapoluille, ja niiden sisällä miehiä minun tilanteessani, puoliksi maaten ja puoliksi istuen penkillä, takki ja auto tiiviisti ympärillään, yrittämässä nukkua pari tuntia yksin ja lopulta ikään kuin pehmeiden käsien ja äänettömien vinssien mustaan yöhön hakemia, kiskottuina pitkiin riveihin peräkkäin, tuulilasi tuulilasia vasten, pelti peltiä vasten, nappi nappia vasten, yhteisöön joka oli jaoteltu miehen iän ja auton merkin mukaan, odottaen lähinnä viimeistä voittoa, tuhoa, nukkumassa sikiöasennossa parransänkiset posket kovia kylmiä kädenselkiä vasten, vaivoin kylmässä, pimeässä hengittäen.*

Arvid on myös pannut merkille, että Turidilla on alkanut olla uusia ystäviä, värikkäitä, kun Arvidin väri on musta tai harmaa. Uudet vaatteet ovat värikkäitä, samoin autot. Vanha ja kulunut Mazdahan on lähinnä maantien värinen.

Arvid huomaa, ettei ole kertaakaan autossa kyyhöttäessään edes ajatellut, että Turid tulisi yöpaitasillaan portaita alas pimeälle pihalle, avaisi etuoven pyytäisi miestä tulemaan ylös lämpimään vuoteeseen. Hän ajattelee, että tämä olisi muuttanut kaiken. Kun hän huomaa, ettei tällainen ole tullut hänelle mielen kertaakaan ja ettei hän ole sellaista edes toivonut, hänelle selviää, että kaikki oli menetetty.

Arvid on julkaissut kolme romaania ja saanut sen verran apurahoja, että hän on voinut lopettaa päivätyön tehtaassa. Uudessa tilanteessaan Arvid lähinnä haahuilee eikä osaa ryhtyä juuri mihinkään. Iltaisin hän suuntaa Oslon keskustan baareihin ja päätyy useammankin naisen vuoteeseen. Alkoholia kuluu. Huvittavaa on, että hän ihmettelee, miten helposti naiset lähtevät hänen mukaansa. Hän ei näytä huomaavan, että tekee itse saman. Juuri naisia tavatakseen hän kapakoissa kulkee. Ainoaankaan hän ei pidä yhteyttä ensi tapaamisen jälkeen.

Päiväsaikaan yksinäinen mies pysyy visusti pois keskustasta, missä moni hänet tuntisi. Moni kyllä tuntee illallakin. Hän ei saa juuri mitään kirjoitetuksi, kun ajatukset kiertävät kehää. Hän miettii Turidin elämää, omaansa ja tyttärienkin. Rytmiä arkeen tuovat tyttöjen isäviikonloput, joista tosin jonkin ajan kuluttua Turid tekee lopun. Arvid on tehnyt virheitä ja vääriä valintoja. Hän luopuu kuitenkin tiiviistä yhteydestä tyttäriin ilman vastarintaa, vaikka asia on hänelle hyvin kipeä. Masennuksen tuoman tahdottomuuden ja voimattomuuden kirjailija saa koskettavasti esiin. Arvid on kadottanut yhteyden ystäviinsäkin.

Levottomat ajatukset vievät miehen jatkuvasti Mazdaan, jolla hän ajaa ympäriinsä niin Osllossa kuin ympäristössäänkin. Ulottuupa matka ajoittain Ruotsin rajan ylikin. Naapurissa hän käy kahvilassa, missä hän yrittää raapustaa jotakin muistikirjaansa. Toinen kohde on kristillinen kirjakauppa, josta Arvid ostaa klassikoita ja levyjä.

Petterssonilta on onnistunut kerrontaratkaisu, kun Arvid vaihtuvien tuttujen paikkojen ja maisemien kautta käy läpi elämäänsä. Minäkerronta tehostaa mielteiden omakohtaisuutta. Äärettömän surullista on, että tyttären neuvoton isä ei osaa lastensakaan kanssa juuri muuta kuin lähteä ajelulle. Toivoa antaa edes jonkinlainen yhteys esikoiseen Vigdisiin, jolla lienee paras kyky ymmärtää isäänsä.

Arvidilla on monia syytä olla masentunut. Romaanin omaelämäkerralliset ainekset ovat ilmeisiä mutta eivät piiruakaan vähennä teoksen mielikuvituksellisuutta. Arvid Jansenin masennuksen taustalla on pari vuotta ennen eroa tapahtunut järkyttävä tragedia. Hänen vanhempansa ja kaksi veljeään ovat saaneet 1990 surmansa Scandinavian Star -aluksen palossa. Per Petterson on kirjoittanut tästä todella tapahtuneesta katastrofista myös suomentamattomassa teoksessaan *I kjølvannet* ja käsitellyt asiaa muissakin teoksissaan.

Arvid ei juurikaan analysoi katastrofia. Tapahtuma on koko ajan taustalla, mutta siitä ei puhuta suoraan. Asia ikään kuin pulpahtaa ajatuksiin, ja pian se jo häivytetään takaisin mielen perukoille. Voi hyvin päätellä, että se on Arvidin alavireisyyden varsinainen juurisyy, että sen vaikutukset ja käsittelemättömät tunteet ovat heijastuneet Arvidin ja Turidin liittoon ja vieneet puolisoita erilleen.

Sama kiehtova toden ja mielikuvituksen kudelma rinnastuu Pettersonin aiempaan hienoon ja menestyneeseen romaaniin *Kirottu ajan katoava virta* (2008). Myös Pohjoismaiden neuvoston kirjallisuuspalkinnon sekä Prage-palkinnon saaneen romaanin päähenkilön nimi on Arvid Jansen. Todellisuutta on myös molempien kirjojen päähenkilön tanskalainen äiti sekä Jansenin ja Pettersonin syntymälähiö Veitvet. Ensimmäinen Arvid Jansen ei ole kirjailija, mutta hyvin hänestä on voinut sellainen tulla.

Per Petterson kieltää suoran yhteyden itsensä ja Arvid Jansenin kanssa. Hän on eräässä haastattelussa sanonut, ettei Arvid ole hänen alter egonsa vaan stuntmaninsa.

Tässä ei voi olla ajattelematta sitä hieman hämmästyttävää yksityiskohtaa, että romaanissa *Miehet minun tilanteessani* nyrkit puhuvat. Arvid ei toki lyö vaimoaan tai lapsiaan mutta etenkin iltaisilla Oslon kierroksilla nyrkki heilahtaa; joskus Arvid on tekijä ja joskus taas kohde. Petterson ja Jansen lähinnä toteavat nämä tapahtumat ilman moraalisia pohdintoja. Kun jopa esiteini Vigdis kerran ottaa nyrkin apuun, ei tosin voi kuin sanoa, että hyvä tyttö!

Huomaan kirjoittaneeni paljon masennuksesta. *Miehet minun tilanteessani* ei kuitenkaan ole missään tapauksessa masentavaa luettavaa. Alakulon ja alavireisyyden alla on koko ajan tummaa ja ihmisiä ymmärtävää huumoria, lämpöä. Arvid osaa kaiken keskellä olla itseironinen, ja muutoinkin hän näkee tarkasti elämän absurdiudet. Lopussa on myös toivoa. Näyttää siltä, että Arvid on päässyt irti Turidista ja että lapsiinkin on mahdollista vielä saada yhteys, varsinkin viisaaseen lempityttö Vigdisiin.

Miehet minun tilanteessani on neljäs Pettersonin teosten suomennos kymmenen vuoden aikana. *Aftenpostenin* mukaan *Miehet minun tilanteessani* on Pettersonin paras sitten *Hevosvarkaiden* (suom. 2009). Samalle viivalle olen valmis nostamaan myös romaanin *Kirottu ajan katoava virta* (suom. 2011), *En suostu* (suom. 2014) pärjää sekin mainiosti. Vaikka mies julkaisee melko harvakseltaan, vielä olisi suomennettavaa Pettersonin erinomaiselle tulkille Katriina Huttuselle. Toivottavasti Norjan ykkösketjun kirjailijalta ilmestyy vielä uutakin suomennettavaa.

Per Petterson: *Miehet minun tilanteessani* (Men i min situasjon). Suom. Katriina Huttunen. Otava 2019. 279 s.

Riitta Vaismaa on kirjallisuuskriitikko